

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 września 2013r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Maryla Pannert (spr.)

Sędziowie: SA Bohdan Bieniek

SA Marek Szymanowski

Protokolant: Agnieszka Charkiewicz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 25 września 2013 r. w B.

sprawy z odwołania W. D. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o ustalenie

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 stycznia 2013 r. sygn. akt III U 603/12

I. zmienia zaskarżony wyrok i ustala, że W. D. (1) podlega ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowemu i wypadkowym w okresach:

- od dnia 1 listopada 2005 r. do dnia 31 stycznia 2006 r.,

- od dnia 30 grudnia 1999 r. do 31 grudnia 1999 r.,

II. oddala odwołanie w pozostałym zakresie,

III. zasądza od W. D. (1) na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z dnia 29 czerwca 2012r., na podstawie art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1988r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) zmienił decyzję nr 212 z dnia 27 września 2011r. i stwierdził, że z tytułu wykonywania pozarolniczej działalności W. D. (1) podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresach od 30 grudnia 1999r. do 31 grudnia 1999r. i od 1 listopada 2005r. do 31 stycznia 2006r. Organ rentowy uwzględnił formularze E101, poświadczone przez brytyjską instytucję ubezpieczeniową H. R. & C., wskazujące na zastosowanie wobec W. D. (1) ustawodawstwa Wielkiej Brytanii od 1 stycznia 2004r. do 1 marca 2005r. oraz od 1 lutego 2006r. do 1 stycznia 2008r.

W odwołaniu od tej decyzji W. D. (1) wniósł o jej zmianę poprzez pominięcie okresu podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu od 1 listopada 2005r. do 31 stycznia 2006r. Podkreślił, że od 1 stycznia 2004r. do chwili obecnej przebywa na stałe w Wielkiej Brytanii, gdzie prowadzi działalność gospodarczą i ma swoje centrum życiowe.

Sąd Okręgowy w Suwałkach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 17 stycznia 2013r. zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że W. D. (1) podlega ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresie od 30 grudnia 1999r. do 31 grudnia 1999r.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że zaskarżona decyzja z dnia 29 czerwca 2012r., jako trzecia w przedmiocie stwierdzenia okresu podlegania W. D. (2) ubezpieczeniom społecznym, prowadziła do odmiennej oceny zebranego materiału dowodowego. Taka ocena dowodów nie może być okolicznością uzasadniającą wszczęcie z urzędu postępowania o ponowne ustalenie prawa lub zobowiązania. Nowe formularze E 101, poświadczone przez brytyjską instytucję ubezpieczeniową H. R. & C., wskazujące na zastosowanie wobec W. D. (1) ustawodawstwa Wielkiej Brytanii w okresach od 1 stycznia 2004r. do 1 marca 2005r. oraz od 1 lutego 2006r. do 1 stycznia 2008r. i nie obejmujące okresu od 2 marca 2005r. do 31 stycznia 2006r., w którym odwołujący wykonywał na terytorium Polski pracę najemną, zostały wydane po ponownej analizie elektronicznej bazy danych ZUS. W momencie wydawania decyzji z dnia 27 września 2011r. dokumenty zgłoszenia ((...) z datą 11 lipca 2005r.) i wyrejestrowania ((...) z datą 16 maja 2006r.) W. D. (1) istniały bowiem w elektronicznej bazie danych i były dostępne organowi rentowemu. Nie były one nowymi dowodami, czy okolicznościami, które mogły stanowić podstawę do wystąpienia do brytyjskiej instytucji ubezpieczeniowej o weryfikację okresu podlegania ustawodawstwu brytyjskiemu.

W rezultacie Sąd Okręgowy w Suwałkach, na mocy art. 477¹⁴§ 2 k.p.c., zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że W. D. (1) podlega ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresie od 30 grudnia 1999r. do 31 grudnia 1999r.

Apelację od powyższego wyroku wniósł organ rentowy. Zaskarżając orzeczenie w całości, zarzucił mu naruszenie:

- art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez przyjęcie, iż nowy formularz E101 wystawiony w dniu 28 kwietnia 2012r. przez brytyjską instytucję ubezpieczeniową nie stanowi nowego dowodu w sprawie,

- art. 5 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.U.E.L.2009.284.1) poprzez przyjęcie, iż ZUS nie jest związany dokumentem E-101 wydanym przez brytyjską instytucję ubezpieczeniową stanowiącym poświadczenie sytuacji odwołującego,

- art. 74 ust. 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.U.E.L.2004.166.1) w zw. z art. 5 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.U.E.L.2009.284.1) poprzez przyjęcie, iż ZUS nie powinien informować brytyjskiej instytucji ubezpieczeniowej o fakcie podlegania przez odwołującego ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy zlecenia w okresie od 2 maja 2005r. do 31 stycznia 2006r., co skutkowało wystawieniem poprawnego zaświadczenia E-101.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna, gdyż Sąd pierwszej instancji dopuścił się naruszenia art. 83a ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tj. Dz. U. z 2009r. Nr 205 poz. 1585 ze zm.), nie znajdując podstaw do ponownego ustalenia okresu podlegania przez W. D. (1) obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, stwierdzonego decyzją ostateczną ZUS z dnia 27 września 2011r.

Zgodnie z ustępem pierwszym wyżej wymienionego przepisu prawo lub zobowiązanie stwierdzone decyzją ostateczną Zakładu ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się

decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie.

Z brzmienia tego przepisu wynika, iż ponowne ustalenie okresu podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu z tytułu wykonywania pozarolniczej działalności może nastąpić w przypadku przedłożenia nowych dowodów lub ujawnienia okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń. Przy czym nie jest wymagane ujawnienie nowych dowodów lub okoliczności, lecz takich, które istniały przed wydaniem decyzji, a jedynie organ rentowy ich nie uwzględnił. Analogiczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 października 2010r. (I UK 113/10, LEX nr 694229).

Wbrew stanowisku Sądu Okręgowego takimi właśnie dowodami, zezwalającymi na ponowną weryfikację okresu podlegania przez W. D. (1) obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym były dwa formularze R 101 GB z dnia 28 kwietnia 2012r. poświadczone przez brytyjską instytucję ubezpieczeniową H. R. & C. (k. 15v – 17 akt ZUS). Z dokumentów tych wynikało, że odwołujący podlegał ustawodawstwu Wielkiej Brytanii od 1 stycznia 2004r. do 1 marca 2005r. oraz od 1 lutego 2006r. do 1 stycznia 2008r. Formularze nie uwzględniały okresu od 2 marca 2005r. do 31 stycznia 2006r., w którym W. D. (1) wykonywał pracę najemną na terytorium Polski, tj. umowę zlecenia na rzecz firmy (...) Sp. z o.o. w S. oraz prowadził działalność na własny rachunek w Polsce i w Wielkiej Brytanii. Brytyjska instytucja ubezpieczeniowa uznała tym samym, że w w/w okresie nie miało zastosowania ustawodawstwo Wielkiej Brytanii.

We wcześniejszych decyzjach ZUS przyjmował okresy podlegania skarżącego ubezpieczeniom społecznym w Polsce, które dublowały się z okresami tego ubezpieczenia w Wielkiej Brytanii. Pierwszą decyzją z dnia 25 lutego 2008r. organ rentowy przyjął okresy: od 30 grudnia 1999r. do 31 grudnia 1999r. i od 1 października 2004r. do 1 marca 2005r. oraz od 11 listopada 2005r. do 31 marca 2006r. Następnie dnia 5 września 2011r. wpłynął do ZUS formularz E 101GB brytyjskiej instytucji ubezpieczeniowej H. R. & C. o zastosowaniu ustawodawstwa Wielkiej Brytanii w okresie od 1 stycznia 2004r. do 1 stycznia 2008r. (k. 11, 11v akt ZUS). Stąd decyzją nr 212 z dnia 27 września 2011r. ZUS zmienił, na mocy art. 83a ust. 1 w/w ustawy, decyzję z dnia 25 lutego 2008r. i stwierdził, że z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej W. D. (1) podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym tylko od 30 grudnia 1999r. do 31 grudnia 1999r. Po czym pismami z dnia 27 września 2011r. oraz 7 lutego 2012r. ZUS poinformował instytucję H. R. & C., iż W. D. (2) od 2 marca 2005r. do 31 stycznia 2006r. wykonywał na terytorium RP pracę najemną na rzecz firmy (...) Sp. z o.o. w S. i z tego tytułu został zgłoszony do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych w Polsce. Okres ubezpieczenia w Polsce potwierdzały druki (...) z dnia 11 lipca 2005r. i (...) z dnia 16 maja 2006r. (k. 35 - 37akt rentowych). W rezultacie instytucja H. R. & C. dnia 8 maja 2012r. przedstawiła polskiemu organowi rentowego dwa nowe formularze E 101 potwierdzające okresy podlegania odwołującego ustawodawstwu Wielkiej Brytanii od 1 stycznia 2004r. do 1 marca 2005r. oraz od 1 lutego 2006r. do 1 stycznia 2008r.

Wyżej wymienione dokumenty europejskie były wiążące dla ZUS, w myśl zasady stosowania prawa jednego państwa członkowskiego wobec osób przemieszczających się w granicach Unii Europejskiej. Zasada ta w spornym okresie od 1 listopada 2005r. do 31 stycznia 2006r. była uregulowana w (obowiązującym do 30 kwietnia 2010r.) rozporządzeniu Rady (EWG) Nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 roku w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się w granicach Wspólnoty (DZ. Urz. WE L 149 z dnia 5 lipca 1971 roku).

Zgodnie z art. 13(9) ust. 1 rozporządzenia Rady (EWG) Nr 1408/71, z zastrzeżeniem art. 14c i 14f osoby, do których stosuje się to rozporządzenie podlegają ustawodawstwu tylko jednego Państwa Członkowskiego.

Europejski ustawodawca wprowadził wobec osób przemieszczających się w granicach Wspólnoty zasadę stosowania prawa jednego państwa członkowskiego, na co wskazuje preambuła do tego aktu zgodnie, z którą „... pracownicy najemni i osoby prowadzące działalność na własny rachunek przemieszczające się we Wspólnocie powinni być objęci systemem zabezpieczenia społecznego tylko jednego Państwa Członkowskiego w celu uniknięcia zbiegu właściwych ustawodawstw i wynikających z tego komplikacji; należy jak najbardziej ograniczyć liczbę i zakres przypadków stanowiących wyjątki od zasad ogólnych, w których jedna osoba powinna podlegać równocześnie

ustawodawstwu dwóch Państw Członkowskich; w celu jak najlepszego zagwarantowania równego traktowania pracowników zatrudnionych na terytorium jednego Państwa Członkowskiego, należy przyjąć jako zasadę ogólną, że stosuje się ustawodawstwo tego Państwa Członkowskiego, na którego terytorium dana osoba jest zatrudniona lub prowadzi działalność na własny rachunek; w niektórych sytuacjach, w których stosowanie innych kryteriów jest uzasadnione, możliwe jest odstępianie od tej zasady ogólnej ...”.

Należy podkreślić, że wszystkie państwa członkowskie, w tym Polska są zobowiązane stosować tę zasadę, a dotyczy ona – jak wskazuje doktryna - pracownika w szerokim, unijnym znaczeniu, a więc każdej osoby ubezpieczonej i sprowadza się do tego, że - poza kilkoma wyjątkami - miejsce pracy decyduje o tym, ubezpieczeniu społecznemu, w którym państwie podlega osoba wykonująca pracę. Jeśli więc pracownik mieszka na terenie innego państwa członkowskiego niż pracuje, podlega wyłącznie jednemu ustawodawstwu - ustawodawstwu państwa, w którym wykonywana jest ta praca (Pawelska Krystyna, Rzycka Maria, artykuł Pr.UE.2003.5.42, Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego. Teza nr 1, 40807/1). Pracownik winien być, zatem podporządkowany ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego, co oznacza stosowanie jego postanowień tak, jakby zainteresowany realizował swoją aktywność zawodową w całości na terytorium tego państwa (por. T. Bińczycka-Majewska: Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego w Unii Europejskiej, Kraków 1999; T. Bińczycka-Majewska: Włączenie polskiego systemu zabezpieczenia społecznego w proces wspólnotowej koordynacji, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 2004/5 str. 9).

Warto podkreślić, że Trybunał Sprawiedliwości w Luksemburgu wielokrotnie opowiadał się za stosowaniem ogólnej zasady wskazanej w art. 13 rozporządzenia 1408/71, twierdząc np. w jednym z orzeczeń, że przepis ten zapobiega żądaniu państwa zamieszkania, aby na mocy jego ustawodawstwa pracownik opłacał składki od wynagrodzenia otrzymywanego za pracę wykonywaną w innym państwie członkowskim i tym samym podlegającą ustawodawstwu tego państwa w zakresie zabezpieczenia społecznego (orzeczenie z dnia 5.05.1977 w sprawie C-102/76).

W ramach rozważań o właściwości ustawodawstwa w niniejszej sprawie należało oprzeć się na z art. 14c (a) w/w rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71, zgodnie z którym osoba będąca równocześnie pracownikiem najemnym na terytorium jednego Państwa Członkowskiego i prowadząca działalność na własny rachunek na terytorium innego Państwa Członkowskiego podlegała ustawodawstwu Państwa Członkowskiego, na którego terytorium wykonywała pracę za wynagrodzeniem lub, jeżeli była zatrudniona na terytorium dwóch lub więcej Państw Członkowskich, ustawodawstwu określonego zgodnie z art. 14 ust. 2 lub 3, chyba że lit. b stanowi inaczej.

Okres podlegania przez odwołującego ustawodawstwu brytyjskiemu został udokumentowany wiążącymi w/w formularzami E 101 GB, uznanymi przez Komisję Administracyjną Unii Europejskiej do spraw zabezpieczenia społecznego pracowników migrujących, na podstawie art. 2 ust. 1 rozporządzenia Rady (EWG) NR 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.U.UE.L.1972.74.1, Dz.U.UE-sp.05-1-83) decyzją nr 202z dnia 17 marca 2005 r. w sprawie wzorów formularzy niezbędnych do stosowania rozporządzeń Rady (EWG) nr 1408/71 i (EWG) nr 574/72 (Dz.U.UE.L.2006.77.1). Stąd na podstawie treści w/w brytyjskich formularzy, należało wyłączyć z polskiego systemu ubezpieczeń społecznych okresy, w których odwołujący podlegał ustawodawstwu brytyjskiemu: od 1 stycznia 2004r. do 1 marca 2005r. oraz od 1 lutego 2006r. do 1 stycznia 2008r.

Zasadnym zaś było uwzględnienie ustawodawstwa polskiego nie tylko do okresu od 30 grudnia 1999r. do 31 grudnia 1999r., ale również do okresu od 2 marca 2005r. do 31 stycznia 2006r., w którym odwołujący wykonywał umowę zlecenia za wynagrodzeniem w Polsce i prowadził działalność gospodarczą również w Polsce. Z tym, że w drugim z tych okresów podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom z tytułu wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej dopiero od 1 listopada 2005r. do 31 stycznia 2006r. Właściwe były tu przepisy art. 6 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy systemowej, a w szczególności art. 9 ust. 2 i 2a.

Według art. 9 ust. 2 w/w ustawy osoba, taka jak odwołujący, spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku tytułów, tj. z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej i

wykonywania umowy zlecenia, była objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej. Mogła ona jednak dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z pozostałych, wszystkich lub wybranych tytułów lub zmienić tytuł ubezpieczeń, z zastrzeżeniem ust. 7. Na mocy art. 2 pkt 1 lit a ustawy z dnia 1 lipca 2005r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U.2005.169.1412) od dnia 1 listopada 2005r. wszedł w życie dodany do ustawy systemowej art. 9 ust. 2a, zgodnie z którym osoba, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 (m.in. wykonująca umowę zlecenia), prowadząca jednocześnie pozarolniczą działalność, o której mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu tej działalności, jeżeli z tytułu wykonywania umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, oraz współpracy przy wykonywaniu tych umów podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe jest niższa od obowiązującej tę osobę najniższej podstawy wymiaru składek dla osób prowadzących pozarolniczą działalność. Może ona dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnymi i rentowymi również z tytułu, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4.

Regulacja art. 9 ust. 2a w/w ustawy przemawiała zatem za uznaniem drugiego okresu nie od 1 marca 2005r., a od 1 listopada 2005r. do 31 stycznia 2006r., gdyż wówczas podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu wykonywania przez odwołującego umowy zlecenia były niższe od podstaw wymiaru składek z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej.

W rezultacie należało przyjąć, wbrew stanowisku Sądu Okręgowego, że z tytułu wykonywania pozarolniczej działalności W. D. (1) podlegał ustawodawstwu polskiemu w zakresie obowiązkowych ubezpieczeń społecznych: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresach od 30 grudnia 1999r. do 31 grudnia 1999r. i od 1 listopada 2005r. do 31 stycznia 2006r. Nie podlegał on bowiem wówczas ubezpieczeniom społecznym w Wielkiej Brytanii.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku (pkt I i II). Z kolei o kosztach zastępstwa procesowego za drugą instancję orzekł na mocy art. 98 k.p.c. i w zw. z §12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z 2002 r., nr 163 poz. 1349 ze zm.).